

TEODORS ZVEJNIEKS, “TIESLIETU VĒSTNESIS” UN TRIMDAS JURISTU IECERES LATVIJAS KĀ NEATKARĪGAS, DEMOKRĀTISKAS UN TIESISKAS VALSTS ATJAUNOŠANAI

TEODORS ZVEJNIEKS, PERIODICAL “TIESLIETU VĒSTNESIS” AND PROPOSALS OF EXILE LAWYERS FOR RESTORATION OF LATVIA AS AN INDEPENDENT AND DEMOCRATIC STATE GOVERNED BY LAW

Dina Gailīte, *Mg. iur.*

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes doktorante

Summary

Many Latvian lawyers who, fearing Soviet repressions, went into exile to the free world at the end of the Second World War, did not lose hope that Latvia would be freed from Soviet occupation. Some prominent lawyers, mainly judges, in the first decade after the war, while living in various European countries and the United States, discussed the ways in which a democratic system and the rule of law could be restored after Latvia regained its independence. For mutual communication, these lawyers in exile published an internal periodical newsletter.

Atslēgvārdi: Latvijas valsts kontinuitāte okupācijas apstākļos, Latvijas juristi trimdā, tiesiskas valsts atjaunošana pēc okupācijas, juridiskā prese trimdā

Keywords: state continuity of the Republic of Latvia under Soviet occupation, Latvian lawyers in exile, restoration of rule of law after occupation, legal press in exile

Ievads

1953. gada 10. oktobrī trimdas latviešu laikraksts “Laiks”¹ publicēja satīrisku rakstu “Tūru valsis”.² Anonīms autors tajā nesaudzīgi kritizē Latvijas Atjaunošanas

---

¹ 1949. gadā Ņujorkā dibinātais laikraksts “Laiks” bija viens no lielākajiem trimdas preses izdevumiem, un to lasīja latvieši visā pasaulē.

² Tūru valsis. Laiks, Nr. 81, 10.10.1953., 2. lpp. Šai kritiskajai publikācijai bija arī oponenti, kas trimdas presē aizstāvēja LAK EC un tās juristu kopas aktivitātes, sk., piem., T. F. Stulbums vai Jaunprātība. Latvija, Nr. 47, 05.12.1953.; Ostenieks A. Nezaimosim ticību Latvijas atbrīvošanai. Latvija, Nr. 19, 08.05.1954.

komitejas Eiropas centra³ (LAK EC) aktivitātes, kas iecerētas, lai sagatavotos Latvijas neatkarības atjaunošanai. LAK EC uzskatot, ka “uz dzimtenē palikušiem latviešiem nevar likt lielas cerības”, un aicinot reģistrēties trimdiniekus, kuri būtu ar mieru piedalīties valsts funkciju atjaunošanā. Šīs “augsta stila runas” anonīmā raksta autors salīdzina ar “Mērnieku laikiem” un atgādina, ka latviešu tautas kodols atrodas dzimtenē un tikai no šā kodola veseluma ir atkarīga Latvijas nākotne.

Satīriskajā “Laika” publikācijā citēts “Latvijas atjaunošanas komitejas Tieslietu nozares (lietpratēju kopas) Vēstnesis” (saīsināti – “Tieslietu Vēstnesis” jeb TV). Tā bija pirmā reize, kad trimdas latviešu saime uzzināja par šādu izdevumu, ko Zviedrijā veidoja neliela juristu grupa bijušā Tiesu palātas locekļa Teodora Zvejnieka⁴ vadībā.

Šis raksts veltīts latviešu juristiem emigrācijā, kuri nezaudēja cerību un gatavojās brīdim, kad radīsies iespēja atjaunot Latvijas neatkarību. Raksta mērķis ir analizēt juristu profesionālās un morālās izvēles apstākļos, kad valsts ir okupēta un tās tiesiskā sistēma iznīcināta, bet bijušie tieslietu sistēmas darbinieki ir represēti vai atrodas trimdā. Tēmas aktualitāti nosaka nepieciešamība iezīmēt Latvijas juristu vēsturisko devumu – laikā, kad Latvija atradās padomju okupācijā, censties vismaz trimdā saglabāt tiesiskas un demokrātiskas valsts tradīcijas un institucionālo atmiņu, kā arī radīt juridiskus priekšnosacījumus iespējamai neatkarīgas, demokrātiskas un tiesiskas valsts atjaunošanai nākotnē.

³ Latvijas Atjaunošanas komitejas Eiropas centrs, saīsināti LAK EC (angļu – *European Committee for Latvian Freedom*) – 1951. gadā Londonā dibināta reģionāla trimdas organizācija, kas apvienoja trimdas latviešus Eiropā. Vēlāk LAK EC piedalījās centrālās latviešu trimdas organizācijas – Pasaules brīvo latviešu apvienības – dibināšanā. LAK EC mērķis bija cīņa par neatkarīgu, demokrātisku Latvijas valsti atbilstoši Latvijas Republikas Satversmes pamatprincipiem un respektējot Latvijas valdības sūtņiem izdotās ārkārtas pilnvaras. Plašāk sk. Nacionālajā enciklopēdijā: <https://enciklopedija.lv/skirklis/93211-Latvijas-Atjauno%C5%A1anas-komitejas-Eiropas-centrs> [aplūkots 21.01.2023.].

⁴ Teodors Zvejnieks (1884–1955 Zviedrijā) – ar sudraba medaļu absolvējis Tērbatas Universitātes Juridisko fakultāti, Latvijas tiesu sistēmā darbojies kopš 1919. gada: vispirms Valles pagasta tiesas priekšsēdētājs, vēlāk Jaunjelgavas iecirkņa mirtiesnesis, Jelgavas apgabaltiesas loceklis, no 1923. gada Tiesu palātas loceklis, no 1927. gada Civildepartamenta priekšsēdētājs. Bijis Valsts prezidenta pārstāvis Centrālajā vēlēšanu komisijā, Tieslietu ministrijas juriskonsultācijas loceklis, piedalījies Baltijas valstu Juristu biroja komitejā, Civillikuma izstrādāšanā u. c. Padomju okupācijas laikā – Latvijas PSR Tieslietu tautas komisariāta Kodifikācijas daļas vecākais konsultants, vācu okupācijas laikā – Latvijas ģenerālpagabala Zemes pašpārvaldes Tieslietu ģenerāldirekcijas Tiesu palātas Civildepartamenta priekšsēdētājs, palātas priekšsēdētāja v. i., īslaicīgi arī Tieslietu ģenerāldirekcijas ģenerāldirektora v. i., bijis arī citos amatos. Viens no Latvijas Centrālās padomes memoranda parakstītājiem 1944. gadā. Ar tiesu iestādēm evakuēts uz Vāciju, 1945. gada martā atgriezies Liepājā kā Latvijas Nacionālās komitejas ģenerālprokurors, bijis 2. maijā Liepājā izveidotās Tautas padomes loceklis, Latvijas Pagaidu valdības tieslietu ministrs. Trimdā Zviedrijā strādājis par arhīva darbinieku Lundā. Sk. Latvijas tiesas un to locekļi 1918.–1940. gadā: Senāts, Tiesu palāta, apgabaltiesas. Sast. Jēkabsons Ē., Ščerbinskis V. Rīga: Tiesu administrācija, [2017], 284.–285. lpp.

T. Zvejnieka profesionālo un cilvēcisko autoritāti citu latviešu juristu acīs apliecina arī šāds fakts: 1954. gada sākumā pēc K. Ozoliņa iniciatīvas trimdā dažādos kontinentos dzīvojošie latviešu juristi savāca paprāvu naudas summu viņa apsveikšanai 70 gadu jubilejā (par to liecina arhīvā atrodamā sarakste), un šī akcija kalpoja arī par trimdas juristu sava veida “sasaukšanos” un savstarpējas solidaritātes apliecinājumu. Vēlāk K. Ozoliņš iegūtos kontaktus izmantoja, veidojot žurnālu “Latviešu Juristu Raksti”.

1. Kas bija “Latvijas atjaunošanas komitejas Tieslietu nozares (lietpratēju kopas) Vēstnesis”

“Tieslietu Vēstneša” vārdu⁵ šā raksta autore pamanīja 2023. gada novembrī, Zviedrijas valsts arhīvā (*Riksarkivet*) pētot materiālus par trimdā nonākušo tiesnesi Konstantīnu Ozoliņu⁶ un viņa veidoto žurnālu “Latviešu Juristu Raksti” (1959–1973), kas patlaban Latvijā ir zināms un bibliotēkās pieejams. Savukārt par LAK EC juristu aktivitātēm informācijas Latvijas juristu saimei nebija. Tomēr K. Ozoliņa apkopotie dokumenti liecina, ka šī trimdas juristu grupa centās risināt problēmas, ar kurām Latvija tik tiešām sastapās – tikai daudz vēlāk, proti, 20. gadsimta 90. gados, kad tika atgūta Latvijas neatkarība un notika tiesiskas valsts un neatkarīgas tiesu sistēmas atjaunošana, īpašumu denacionalizācija utt.

K. Ozoliņa arhīvā šā raksta autore ir atradusi septiņus TV laidienus, kas izdoti 1953.–1954. gadā.⁷ TV formāli nav uzskatāms par preses izdevumu, lai gan tika pavairots un bija turpinājumizdevums. To uzsver paši TV veidotāji, no 1953. gada 4. ceturkšņa laidiena titullapā norādot: “Rokraksta vietā. Interna informācija vienīgi kopas dalībniekiem.” (Šī piezīme noteikti ir reakcija uz minēto publikāciju “Laikā”, kad TV guva negribētu publicitāti.⁸) Arī TV veidotāju savstarpējā sarakstē pausts, ka juristiem būtu jādibina “savs aroda žurnāls”,⁹ – tātad, pēc viņu domām, TV tāds nav. Sava veida apliecinājums, ka TV nav preses izdevums, ir arī fakts, ka tas nav iekļauts hrestomātiskajā Benjamiņa Jēgera veidotajā trimdas latviešu izdevumu bibliogrāfijā.¹⁰

⁵ Biļetens “Latvijas atjaunošanas komitejas Tieslietu nozares (lietpratēju kopas) Vēstnesis”, kā arī šajā rakstā aplūkoti LAK EC tieslietu nozares kopas dalībnieku veidotie likumprojekti un savstarpējā sarakste atrodama Zviedrijas valsts arhīvā (*Riksarkivet*): Fonds: *Lettiska hjälpkommittén*. Kolekcija: Konstantīns Ozoliņš, kastes Nr. 666–667 “Latviešu Juristu apvienība” (1947–1972).

⁶ Konstantīns Ozoliņš (1902–1987 Zviedrijā) – LU absolvents, bijis miertiesnesis, pēc tam Latgales apgabaltiesas un Rīgas apgabaltiesas loceklis, vācu okupācijas laikā – Daugavpils tiesas priekšsēdētājs. 1945. gadā Nacionālā komiteja iecēlusi viņu par atjaunojamās Tiesu palātas locekli. Trimdā Zviedrijā līdztekus maizes darbam izveidojis latviešu grāmatu, kā arī trimdas dokumentu kolekciju Vesterosas (*Västerås*) pilsētas bibliotēkā un vēlāk nodevis šo krājumu Zviedrijas valsts arhīvam. Lielu daļu krājuma veido K. Ozoliņa sarakste ar citiem trimdas juristiem, kā arī “Latviešu Juristu Rakstu” manuskripti. Patlaban šie materiāli ir daļa no Latviešu bēgļu palīdzības fonda (*Lettiska hjälpkommittén*) arhīva krājuma un pieejami ar Zviedrijas Latviešu apvienības (*Letternas Riksförbund I Sverige*) atļauju. Sk. Latvijas tiesas un to locekļi 1918.–1940. gadā: Senāts, Tiesu palāta, apgabaltiesas. Sast. Jēkabsons Ē., Ščerbinskis V. Rīga: Tiesu administrācija, [2017], 199.–201. lpp.

⁷ Četri TV datēti ar 1953. gadu (katru ceturksni viens laidiens), pārējie trīs iznākuši 1954. gadā (3. un 4. ceturksnis apvienoti vienā laidienā). 1953. gada 1. ceturkšņa izdevums ir 4 lpp. biezs, 2. cet. – 8 lpp., 3. cet. – 5 lpp., 4. cet. – 8 lpp., 1954. gada 1. cet. – 6 lpp., 2. cet. – 8 lpp., apvienotais 3. un 4. cet. izdevums – 10 lpp. Tā kā TV nav vienotas numerācijas, nav iespējams noteikt, vai 1953. gads ir bijis pirmais šā izdevuma gads, tomēr šādu iespēju var pieļaut, jo 1953. gada 1. ceturkšņa laidiens sniedz konceptuālu informāciju par TV izdošanas mērķiem. Tāpat nevar droši apgalvot, vai TV izdots vēlāk par arhīvā atrodamajiem eksemplāriem, tomēr ir ticams, ka nē, jo izdevuma galvenais veidotājs T. Zvejnieks 1955. gadā devās mūžībā.

⁸ TV veidotāju savstarpējā sarakstē šī publikācija vērtēta kā “stulbums vai ļaunprātība” (L. Korpa 24.11.1953. vēstule K. Ozoliņam) un pieļauts, ka tā tapusi, kādam no darba grupas “laužot uzticību”, tāpēc nolemts “turpināt iesāktu darbu, bet reizē ievērot lielāko piesardzību” (K. Ozoliņa 29.01.1954. vēstule T. Zvejniekam).

⁹ T. Zvejnieka 25.09.1953. vēstule K. Ozoliņam.

¹⁰ Jēgers B. Latviešu trimdas izdevumu bibliogrāfija, 1940–1960 = Bibliography of Latvian publications published outside Latvia, 1940–1960. 2. daļa. [Sundbyberg]: Daugava, 1972, 407 lpp.

Tādējādi TV, ko tā veidotāji sauc par “interno sakarnieku”,¹¹ var vērtēt kā biļetenu, kas paredzēts domubiedru grupas savstarpējai saziņai.¹²

Par TV tehnisko izpildījumu jānorāda, ka tas pavairots uz ļoti plāna, sliktas kvalitātes, dažāda izmēra papīra – mašīnrakstā, izmantojot koppapīru.¹³ Ziņas par to, cik eksemplāros TV izdots, nav atrodamas, tāpat kā nekur nav minēta izdošanas vieta, taču tā noteikti ir Zviedrija, kur tobrīd dzīvoja divi aktīvākie TV veidotāji – T. Zvejnieks un K. Ozoliņš.

2. Izdevuma mērķi un veidotāji

Kā norāda TV pilnais nosaukums, to izdod personu grupa, kas ir LAK EC apakšvienības – Tieslietu nozares lietpratēju kopas – dalībnieki. Šīs grupas vadību uzreiz pēc LAK EC dibināšanas uzņēmiens T. Zvejnieks,¹⁴ cenšoties iesaistīt citus trimdā nokļuvušos latviešu juristus. Starp tiem ir jau minētais apgabaltiesas tiesnesis K. Ozoliņš, Tiesu palātas loceklis Luis Korps (trimdā Vācijā)¹⁵, tiesamatu kandidāts Jānis Salna (ASV)¹⁶, apgabaltiesas tiesnesis Juris Lecis (ASV)¹⁷, senators Augusts

¹¹ LAK Tieslietu nozares lietpratēju kopas Vēstnesis, 1953, 4. cet., 2. lpp.

¹² Biļetens – periodisks izdevums kurā parasti atspoguļoti kādas iestādes vai organizācijas darba rezultāti ierobežotam lasītāju lokam. Sk. Terminu un svešvārdu skaidrojošā vārdnīca (tezaurs.lv).

¹³ Mašīnrakstīšana pēc T. Zvejnieka lūguma veikta sabiedriskā kārtā. Piemēram, to darījusi K. Ozoliņa sieva no darba brīvā laikā un aizņemtības dēļ bieži kavējusies. Sk. K. Ozoliņa 29.01.1954. vēstule T. Zvejniekam. *Riksarkivet*. Fonds: *Lettiska hjälpkommittén*. Kolekcija: Konstantīns Ozoliņš, kaste Nr. 667 “Latviešu Juristu apvienība”.

¹⁴ Šo faktu LAK EC Administratīvo uzdevumu daļas vadītājs Kārlis Gulbis apliecina 05.10.1955. vēstulē Konstantīnam Ozoliņam ar lūgumu pēc T. Zvejnieka nāves uzņemt Tieslietu nozares vadību. Tam K. Ozoliņš acimredzot arī piekrit, taču pēc diviem gadiem, 1957. gada 11. oktobrī, raksta K. Gulbim, ka aizvadītajā laikā veselības stāvokļa dēļ nav varējis veikt Tieslietu nozares vadības pienākumus un lūdz no tiem atbrīvot. Kā arī faktiski apšauba šīs kopas darbības lietderību, jo “katrs projekts ātri noveco. Tas nozīmē nepārtrauktu darbu [...] Praktiska nozīme tagad varētu būt vienīgi pārejas laika normām, ar ko ievadīt tiesiskas iekārtas atjaunošanu, kad brīdis būs pienācis.”

¹⁵ Luis Korps (1886–1960 Vācijā). Pēterburgas Universitātes absolvents, mirtiesnesis, Rīgas apgabaltiesas un Tieslietu ministrijas Juriskonsultācijas loceklis, no 1935. gada – Tiesu palātas loceklis. Sk. Latvijas tiesas un to locekļi 1918.–1940. gadā: Senāts, Tiesu palāta, apgabaltiesas. Sast. Jēkabsons Ē., Ščerbinskis V. Rīga: Tiesu administrācija, [2017], 147.–148. lpp.; Kurmis Ansis. Latviešu izcilie juristi: Luis Korps. Latviešu Juristu Raksti, Nr. 5, 1961, 41.–43. lpp.

¹⁶ Jānis Salna (1890–1984 ASV) – tieslietas studējis Maskavas Universitātē un LU. Tiesu sistēmā strādājis kā tiesamatu kandidāts. Trimdā Nirnbergā vadījis starptautiskās bēgļu organizācijas iecirkni. Aktīvs trimdas sabiedrisks darbinieks, divus gadus vadījis Kalamazū latviešu biedrību ASV Mičiganas štatā, kur strādājis par grāmatvedi. Viens no žurnāla “Latviešu Juristu Raksti” izdevējiem. Sk. Latvijas Universitātes Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes Tiesību zinātņu nodaļas absolventu dzīves un darba gaitas (1919–1940). Red. Leonarda Lapiņš. Rīga: Senatora Augusta Lēbera fonds, 1999, 347. lpp.; Miķelsons V. Cienījamu gadu lasniegums. Laiks, Nr. 81, 08.10.1980., 7. lpp.; A. A. Kalamazū hronika. Laiks, Nr. 100, 15.12.1984., 7. lpp.

¹⁷ Juris Lecis (1902–1987 ASV) – LU absolvents, mirtiesnesis, Jelgavas apgabaltiesas loceklis, vācu okupācijas laikā – Daugavpils apgabaltiesas priekšsēdētājs. Sk. Latvijas tiesas un to locekļi 1918.–1940. gadā: Senāts, Tiesu palāta, apgabaltiesas Sast. Jēkabsons Ē., Ščerbinskis V. Rīga: Tiesu administrācija, [2017], 170.–171. lpp.

Rumpēters (ASV)¹⁸, miertiesnesis Nikolajs Lancmanis (Vācijā)¹⁹, prokurors Ādolfs Robežnieks (ASV)²⁰, A. Ostenieks²¹ u. c. TV lappusēs gan lietpratēju kopas sastāvs nav norādīts, bet minēti tikai uzvārdu pirmie burti. Iespējams, tā ir trimdinieku piesardzība, ņemot vērā padomju režīma ietekmi (piemēram, 1946. gadā PSRS panāca, ka Zviedrija izdod tai Baltijas valstu pilsoņus, kas bija dienējuši vācu armijā). Tieslietu kopas dalībnieku vārdi tomēr parādās K. Ozoliņa privātajā sarakstē un pie dažiem no kopas dalībnieku izstrādātajiem likumprojektiem, kas atrodami arhīvā.

Jāpieņem, ka domubiedru grupa ir skaitliski pakāpeniski augusi, jo TV otrajā numurā lasāms, ka “neviens uz līdzdarbošanos aicinātais nav atteicies, tā ka nu esam jau (varbūt vēl nāks klāt) 11 līdzgaitnieki sešās valstīs: Anglijā 1, ASV 4, Austrālijā 1, Kanādā 1, Vācijā 2, Zviedrijā 2”²². Par T. Zvejnieka centieniem piesaistīt pēc iespējas vairāk trimdas juristu liecina arī plašā sarakste – līdz 1953. gada septembrim vien viņš šajā nolūkā esot uzrakstījis 49 vēstules.²³

Pirmajā TV laidienā aprakstīts LAK EC darbības mērķis – sagatavot darbiniekus un rīcības plānus Latvijas neatkarības atjaunošanas brīdim: “Jautājums par Latvijas atbrīvošanu gan neatkarīgas vairs no mums; tas var notikt vienīgi kopā ar visas pasaules politisko jautājumu un patreizējās situācijas atrisinājumu. Turpretim jautājums par to, lai Latvijas teritorijā būtu atkal brīvvalsts, kuru pārvaldītu paši latvieši, atkarīgas vienīgi no mums pašiem.”²⁴ Baidoties, ka “izšķirējā mirklī mēs nebūsim tā organizēti, ka varēsīm savā zemē pārņemt vadību un uzņemties atbildību par kārtību”, LAK EC aicina: “[...] nevaram ļaut iesakņoties brīvajā pasaulē esošajiem latviešiem, bet tie ir jāieinteresē un jāsatgavo darbam savai dzimtenei. [...] Uz dzimtenē palikušajiem tautiešiem nevaram likt lielas cerības, jo 10 gadi ir pārāk ilgs laiks, lai paliktu neievēroti komunistu režīmam tie latvieši, kuri varētu būt noderīgi arī brīvo latviešu mentalitātei [...] neviens no mums negribētu piedzīvot to brīdi, ka mūsu dzimtā zeme ir gan atbrīvota, bet trūkst latviešu, kuri spētu uzņemties atbildību par savu zemi.”

Lai sasniegtu savus mērķus, LAK EC iecerēja “izstrādāt plānus par katras atsevišķās nozares atjaunošanu un darbu uzsākšanu pēc Latvijas atbrīvošanas. Atjaunošanas

¹⁸ Augusts Rumpēteris (1899–1978 ASV) – studējis lauksaimniecību Tērbatas Universitātē, LU pabeidzis tieslietu studijas, Latgales apgabaltiesas, pēc tam Tiesu palātas tiesnesis, no 1938. gada Latvijas Senāta senators. Viens no Centrālās padomes memoranda parakstītājiem. Sk. Latvijas tiesas un to locekļi 1918.–1940. gadā: Senāts, Tiesu palāta, apgabaltiesas Sast. Jēkabsons Ē., Šcerbinskis V. Rīga: Tiesu administrācija, [2017], 221.–222. lpp.

¹⁹ Nikolajs Lancmanis (1893–1976 Vācijā) – LU absolvents, Rīgas–Valmieras zemesgrāmatu nodaļas priekšnieka palīgs, pēc tam papildu miertiesnesis un miertiesnesis Rūjienā. Sk. Latvijas Universitātes Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes Tiesību zinātņu nodaļas absolventu dzīves un darba gaitas (1919–1940). Red. Leonards Lapiņš. Rīga: Senatora Augusta Lēbera fonds, 1999, 231. lpp.

²⁰ Ādolfs Robežnieks (1902–1989 ASV) – LU absolvents, Liepājas un Rīgas apgabaltiesu viceprokurors, vācu okupācijas laikā – Tiesu palātas prokurors. Sk. Latvijas Universitātes Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes Tiesību zinātņu nodaļas absolventu dzīves un darba gaitas (1919–1940). Red. Leonards Lapiņš. Rīga: Senatora Augusta Lēbera fonds, 1999, 333. lpp.

²¹ A. Ostenieka personību raksta autorei pagaidām nav izdevies noskaidrot. Šāds vārds neparādās starptaru perioda tiesnešu, advokātu, notāru vai LU absolvējušo juristu sarakstos, saistībā ar juridisku profesiju nav arī atrodams Nacionālajā vēstures arhīvā. Iespējams, ka A. Ostenieks ir pseidonīms.

²² LAK Tieslietu nozares lietpratēju kopas Vēstnesis, 1953, 2. cet., 4. lpp.

²³ T. Zvejnieka 25.09.1953. vēstule K. Ozoliņam.

²⁴ Šeit un turpmāk citāti no: EC informācija. LAK Tieslietu nozares lietpratēju kopas Vēstnesis, 1953, 1. cet., 1.–2. lpp.

plānu izstrādāšana sadalīta 8 nozarēs: finanču un saimniecības lietu; izglītības lietu; lauksaimniecības; medicīnisko lietu; pašvaldības; policijas dienesta; satiksmes lietu un tieslietu. Pēdējā veido tiesu atjaunošanu un agrāko likumu ieviešanas kārtību.”²⁵ Norādīts arī, ka “katras nozares darba pratēji izveido šī darba lietpratēju kopu, kura no sava vidus izvēl nozares vadītāju”.

Tālāk izteikts LAK EC jautājums, “vai pie Tieslietu nozares nebūtu iespējams noorganizēt likumu izstrādāšanas sekciju. Citas nozares, kā, piem., lauksaimniecības, saimniecības un citas, vēlas sagatavot likumprojektus attiecīgam gadījumam, bet šādu projektu nogludināšanu vajadzētu izdarīt juristiem.”

Nākamajā TV laidienā publicēts izraksts no 1952. gada 5.–7. decembrī Londonā pieņemtajiem LAK EC statūtiem, kas noteic, ka tā ir “augstākā latviešu pārstāvība brīvajā Eiropā kopēju nacionāli politisku interešu sargāšanai un cīņai par Latvijas atjaunošanu” un ka LAK EC “mērķis ir cīņa par neatkarīgu, demokrātisku Latvijas valsti, atbilstoši Latvijas Republikas Satversmes pamatprincipiem un respektējot Latvijas Nacionālās Valdības izdotās ārkārtējās pilnvaras”.²⁶

Par tieslietu nozares lietpratēju kopas darba organizēšanu šajā TV ir norādīts, ka “kopas 4 sekcijas (referāti) var uzskatīt par nodibinātām, bet 2 vēl ir tapšanas stadijā”²⁷. Izveidotas ir Civiltiesiskā sekcija (norādīti sekcijas referentu iniciāļi K. un O.), Zemes grāmatu (referents L.), Krimināltiesiskā (R.) un Administratīvā sekcija (Z.). Savukārt tapšanas stadijā ir Ieslodzījumu vietu sekcija (R.) un Kodifikācijas sekcija (D.). Iezīmēti arī katras sekcijas darba virzieni:

- Administratīvā sekcija “vāc ziņas par personālo sastāvu, kāds bijis, okupācijām sākoties, un kāds bijis, vācu okupācijai beidzoties” – acīmredzot tieši par tieslietu nozari, jo iesniegt ziņas tiek aicināti arī tiesu priekšsēdētāji;
- Krimināltiesiskā sekcija arī “vēl vāc līdzdarbiniekus un piepalīdz ieslodzījumu vietu pārziņu sataujāšanai”. Tiek uzsvērts, ka “Krimināltiesas būs pēc atgriešanās vispirmām darbā jālaiž. Kārtībā jādabū arī tadpat sodu izpildīšanas vietas”;
- Zemes grāmatu sekcijai “būtu derīgi uzzināt, kurās vietās un kādā stāvoklī ir katra nodaļa atstājusi savas grāmatas un arkivus”;
- Civiltiesiskā sekcija “paguvusi noorganizēties vispirmā, un tādēļ no tās jau iesūtīti trīs projekti: pavalstniecības likuma papildinājums un divi projekti par okupāciju tiesās bijušo lietu kārtošanu. Vēl gatavojams projekts noteikumiem to civillietu izbeigšanai, atjaunošanai vai restaurēšanai, kuras okupācija pārtrauca pirmā, otrā vai trešā instancē vai kuras pa okupācijas laiku gājušas zudumā vai iznīcinātas.”

Visos nākamajos TV laidienos tiek aprakstīts šo sekciju darba progress, ziņots par trimdā esošo juristu apzināšanu, centieniem pēc atmiņas izveidot pirmsokupācijas laika Latvijas tiesu sistēmas darbinieku sarakstus, tiek publicēti trimdā pieejamās

²⁵ Interesanti, ka “tieslietu nozare” kā viens no LAK EC darbības virzieniem neparādās šīs trimdas organizācijas darbības aprakstos. Iespējams tāpēc, ka juristu kopas aktivitātes bijušas zināmas tikai šauram iesaistīto lokam un beigušās līdz ar T. Zvejnieka nāvi 1955. gadā. Sk., piem., Veigners I. Latvieši ārzemēs. Rīga: Latvijas enciklopēdija, 1993, 255.–256. lpp.

²⁶ LAK Tieslietu nozares lietpratēju kopas Vēstnesis, 1953, 2. cet., 1.–2. lpp.

²⁷ T.N. lietpratēju kopa. LAK Tieslietu nozares lietpratēju kopas Vēstnesis, 1953, 1. cet., 2.–3. lpp.

juridiskās literatūras saraksti,²⁸ kā arī pavairoti atsevišķi kopas dalībnieku rīcībā nonākuši likumu teksti, arī vācu okupācijas laika noteikumi utt.

Uzmanība jāpievērš TV 1953. gada 4. ceturkšņa laidienā lasāmajām konceptuālajām pārdomām par trimdas juristu uzdevumiem kontekstā ar minēto laikraksta "Laiks" feļetonu.²⁹ Šā raksta autors (acīmredzot T. Zvejnieks) atceras, ka "pēdējā Latvijas tiesas sēde uz dzimtās zemes" notikusi 1945. gada 7. maijā Liepājas apgabaltiesā, to vadījis Liepājas tiesnesis, bet piesēdējuši Daugavpils un Rīgas tiesas tiesneši: "Ar nākošo dienu jau var datēt resora trimdas laika sākumu. No resora bija palicis vairs tikai viņa vārds pagātnē." Kopš tā laika ritot jau devītais gads, bet trimdinieki par juristiem atceroties tikai nāves vai jubilejas sakarā, vai atzīmējot Civillikuma 10 un 15 gadu jubileju. Plašāk resors pieminēts gandrīz vienīgi "sakarā ar senatoru votumu Satversmes jautājumā". Raksta autoru pārsteidz "Laika" uzbrukums LAK EC tieslietu kopas iniciatīvai, kuras mērķis ir sagatavoties dzimtenes atbrīvošanas dienai, trimdiniekiem paveicot "daļiņu melnā darba" un "neprasot sev nedz direktoru, nedz pagastvecāko amatus, ne vispāri interesējoties, kas viņiem par viņu darbu tiks". Šajā pašā TV pārpublicēta arī asa replika "Stulbums vai ļaunprātība", ko laikrakstam "Latvija" kā atbildi "Tūru valsīm" ar pseidonīmu iesūtījis Luis Korps,³⁰ norādot, ka "tieslietu speciālistu kopa, kurā piedalās mūsu redzamākie juristi no visām pasaules malām," darbojas, "pētot un iztirzājot iespējamības, kā vislabāk un drīzāk varētu atkal dabūt uz sliedēm okupāciju varu sabradāto un sagandēto tiesisko dzīvi mūsu Latvijā [...]".

TV publikācijās izskan bažas par dzimtenē palikušo juristu likteņiem un šaubas par to, cik piemēroti valsts atjaunošanai būs okupācijas režīma skolotie juristi: "Cik vecās skolas juristu un kad pārrādīsies no savām izsūtījumu vietām un cik vairs viņi būs spējīgi savam darbam resorā, nezinām neviens [...] Būs, protams, arī dzimtenē no okupantu skolām iznācis viens otrs jauns jurists, bet vai tie varēs būt par mūsu zemes likumu sargiem, kas mācīti šos mūsu zemes likumus nonicināt, bet svešas varas likumus mācīties un slavināt? Viņiem katrā ziņā jāatraisās pirms no svešās orientācijas un jāieaug savējās zemes likumības izpratnē. [...] mums te trimdā jāapzin "maksimālais skaits, ko ir iespējams iegūt no latviešiem, kuri atrodas starp brīvajām tautām", ja vispār mums rūp vēl sava resora nākotne."³¹

3. Likumprojekti Latvijas tiesiskās sistēmas atjaunošanai

No tiesību vēstures viedokļa ļoti vērtīgas ir liecības par LAK EC tieslietu kopas centieniem izstrādāt likumprojektus, kas būtu nodēriģi, Latvijai atgūstot neatkarību un atjaunojot savu tiesisko iekārtu. Pēdējā TV, kas izdots 1954. gadā, ievietots

²⁸ Trimdas juristiem Latvijas likumu tekstu trūkums ir viena no lielākajām problēmām: "Tas ir sāpīgs jautājums, un tiesu grāmatu lieta vispāri ir smaga problēma, jo vismazāk ir domāts tieši par likumu grāmatām, mūsu zemi atstājot." TV 1953. gada 2. cet. laidienā publicēts Hāgas, Ņīles, Londonas, Ņujorkas, Vašingtonas u. c. bibliotēku, kā arī privātos krājumos atrodamo pieticīgo Latvijas likumu un juridiskās literatūras krājumu saraksts. Var noprast, ka to sagādājis Dītrihs Andrejs Lēbers.

²⁹ Fragmenti Latvijas tieslietu resora trimdas perioda vēsturei. LAK Tieslietu nozares lietpratēju kopas Vēstnesis, 1953, 4. cet., 1.–6. lpp.

³⁰ T. F. Stulbums vai ļaunprātība. Latvija, Nr. 47, 05.12.1953.

³¹ T.N. lietpratēju kopa. LAK Tieslietu nozares lietpratēju kopas Vēstnesis, 1953, 4. cet., 7. lpp.

pārskats par šiem projektiem, to autoriem (minēti tikai iniciāļi) un katra projekta gatavības stadiju.³² **Amnestijas projekts** par nodarījumiem, kas izdarīti Latvijas atbrīvošanas nolūkā – tiek gatavots pirmuzmetums; **Latvijas civiltiesību un Krimināltiesību pamatprincipi** – reformu priekšlikumi uzmetumu stadijā; **Noteikumi par noilguma aprēķināšanu civiltiesiskās attiecībās** – sagatavots pirmprojekts; **Noteikumi par termiņu aprēķināšanu vēl nepabeigtās civilīetās** – sagatavots pirmprojekts; **Pavalstniecības likums** – materiālu vākšanas stadijā (iesūtīti ierosinājumi apspriešanai); **Reabilitācijas foruma projekts** – iecere veidot kolēģiju, kas izmeklēs sadarbību ar okupācijas varām; **Rīcība ar okupācijas varu izspriestām civilīetām** – sagatavots pirmprojekts; **Rīcība ar okupācijas varu tiesu spriedumiem krimināllietās** – “pirmprojekts apstaigā koreferentus”; **Zemesgrāmatu atjaunošana** – projekts jau gandrīz pabeigts (no autora nonācis pie koreferentiem, kas izteikuši atzinumus, kurus savukārt atkal komentējis autors).

Būtisks jautājums, kas tiek apspriests TV lappusēs un kopas dalībnieku rakstītajos likumprojektos, ir par iespējām “novilkt robežu”, kas noteiktu, kurus okupācijas laikā izspriesto krimināllietu un civilīetu spriedumus būtu iespējams atzīt, bet kuri būtu jāatceļ, “jo savus pilsoņus nevaram atzīt par saistītiem ar tādiem svešu varu aktiem, kas neatbilst mūsu iekārtai un tiesību garam”.³³ Ir dažādi priekšlikumi, kā definēt šo robežu, piemēram, ierosinot, ka nav spēkā okupācijas varas spriedumi, “kas runā pretī tiesību apziņai un vispārīgiem tiesību principiem”, “kas runā pretim Latvijas sabiedriskai iekārtai vai labiem tikumiem, vai Latvijas likumu pavēlošām vai aizliedzošām normām” u. c.³⁴

Vienprātība turpretī valda par Latvijas okupācijas sākuma noteikšanu – gan TV publikācijās, gan likumprojektos tas ir 1940. gada 17. jūnijs – līdzīgi, kā norādīts 1948. gada Senatoru atzinumā.³⁵ Piemēram: “Ši diena šķir mūsu valsts dzīves periodu, kurā mūsu valsts dzīvi veidoja mūsu pašu valsts vara, no tā tumšā perioda, kādu mūsu valsts pārdzīvoja patreiz, kad mūsu tautiešiem sadzīvi pašu zemē kārto svešas, okupācijas, varas”³⁶; “Par okupācijas laiku uzskatāms laika posms no 1940. gada 17. jūnija līdz Latvijas atbrīvošanai [...] Latvijas atbrīvošanas dienu noteic Ministru kabinets.”³⁷ Līdzīgs viedoklis izteikts arī “reprivatizācijas” likuma komentāros.³⁸

Tāpat ar trimdā rakstīto Senatoru atzinumu sakrīt kopas dalībnieku domas par to, ka tiesiskā nozīmē Latvija kā valsts turpina eksistēt, kaut arī tā ir okupēta, un tiesiskās iekārtas atjaunošanai pēc neatkarības atgūšanas jābalstās uz valstiskās kontinuitātes pamatiem. Piemēram, pamatojot reprivatizāciju, N. Lancmanis norāda: “Jautājumā par īpašuma tiesību pārtraukšanu no komunistu puses var pieiet no divējādiem viedokļiem: 1) ka komunisti ar savu likumdošanu agrākās tās uz zemi

³² Studiju kopa. LAK Tieslietu nozares lietpratēju kopas Vēstnesis, 1954, 3. un 4. cet., 2.–6. lpp.

³³ Turpat, 4. lpp.

³⁴ Turpat.

³⁵ Sk. Senatoru atzinums. Grām.: Latvijas valsts tiesību avoti. Valsts dibināšana – neatkarības atjaunošana. Dokumenti un komentāri. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2015, 230.–233. lpp.

³⁶ LAK Tieslietu nozares lietpratēju kopas Vēstnesis, 1953, 2. cet., 7. lpp.

³⁷ Noteikumi par Latvijas tiesu iestāžu darbības atjaunošanu un rīcību ar okupācijas varu tiesu spriedumiem (projekts).

³⁸ Motīvi pie likuma projekta par īpašuma tiesību atjaunošanu uz nekustamu mantu un iznīcināto zemesgrāmatu atjaunošanu. Teksts uz 6 lpp. bez norādīta autora un datējuma, bet konteksts ļauj secināt, ka to kā atbildi uz koreferentu komentāriem rakstījis likumprojekta autors N. Lancmanis.

ir pilnīgi iznīcinājuši, un mēs tagad no jauna dodam agrākiem īpašniekiem, it kā tās uzdāvinām, vai 2) mēs uzskatām komunistu likumu un viņu rīcību mūsu zemē par varas aktu, kam nav ne tiesiska pamata, ne tiesisku sekas. Turoties konsekventi pie pirmā viedokļa, jāatzīst būtu arī citi komunistu likumi, jo nevaram taču vienus atzīt, citus neatzīt; galā mēs tad nonāktu pie slēdziena, ka esam padomju pilsoņi un ka mūsu cīņa nav vis likumīga cīņa pret iebrucēju par savām tiesībām, bet ka mēs esam dumpinieki pret likumīgu varu, kas runā pretim mūsu uzskatiem un pārliecībai. Pirmāk minētais viedoklis tamdēļ atmetams un jābāzējas uz otro viedokli: mēs pilnīgi ignorējam kom-stu likumus, resp., atzīstam tikai tos faktiski jaunradušos stāvokļus, kas atrod pamatojumu arī mūsu likumos un tiesiskā izpratnē; mēs pieņemam, ka īpašuma tbas uz nek-mu m. nekad nav iznīcinātas, bet no komunistiem tikvien traucēta viņu izlietošana, un tādēļ šī likuma uzdevums ir atjaunot šīs traucētās tiesības viņu agrākā stāvoklī [...] Pēc tā paša principa apsveramas arī vācu okupācijas laikā radušās pārgrozības.”³⁹ N. Lancmanis arī norāda: “Latvija, pēc viņas teritorijas atbrīvošanas, nekļūst par okupantu tiesību pēcnieku – mantinieku, bet stājas savās agrākās, no okupantiem traucētās tiesībās.”⁴⁰

Zviedrijas arhīvā atrodami trīs projektu teksti, kurus izstrādājuši LAK EC tieslietu nozares kopas dalībnieki. K. Ozoliņa projekts “**Pagaidu noteikumi par pavalstniecību**” un Jāņa Salnas komentārs, datēts ar 1955. gada 17. martu (tātad iesūtīts, kad TV vairs netika izdots), cenšas risināt problēmu, ar ko bieži saskaras trimdinieki, pieņemot jaunās mītnes valsts pilsonību, proti, Latvijas pavalstniecības likums nepieļauj dubultpilsonību, tādēļ var pieņemt, ka Latvijas pilsonība līdz ar to tiek zaudēta. Likumprojektā un Salnas komentārā iekļauts priekšlikums, ka līdz ar valsts neatkarības atjaunošanu šādi zaudētā pilsonība būtu jāatjauno atvieglotā kārtībā tiem, kas būs gatavi atteikties no iegūtās citas valsts pilsonības. Pilsonības atjaunošana tomēr būtu liedzama personām, kas no tās atteikušās 1939.–1940. gadā uz Vācijas valdības aicinājuma pamata. Par okupācijas varas piešķirto pilsonību teikts: “Padomju Krievijas Latvijas pavalstniekiem uzspiestā Krievijas pavalstniecība kā pirmās, tā otrās okupācijas laikā atzīstama par nederīgu un neesošu no sākta gala.”⁴¹

Ā. Robežnieka⁴² veidotais projekts “**Noteikumi par Latvijas tiesu iestāžu darbības atjaunošanu un rīcību ar okupācijas varas tiesu spriedumiem**”⁴³ noteic, ka “Latvijas tiesu iestādes atjauno savu darbību pēc tām tiesību normām, kādas bija spēkā Latvijas brīvvalsts teritorijā 1940. gada 17. jūnijā, ciktāl tās nav atceltas, atvietotas vai grozītas pēc Latvijas likumīgās valdības atjaunošanas”, vienlaikus pieļaujot, ka “ar Ministru kabineta lēmumu pagaidām var atstāt spēkā atsevišķus okupācijas varas izdotus priekšrakstus, ciktāl tie nepieciešami pārejai uz normālu valsts un sabiedrisku iekārtu”. Projekts piedāvā par okupācijas varas tiesām neuzskatīt “Latvijas tiesas, kas pastāvēja līdz 1940. g. 26. novembrim, kā arī latviešu tiesas vācu okupācijas laikā”, risina okupācijas laika tiesu spriedumu atzīšanas, atcelšanas un

³⁹ Motīvi pie likuma projekta par īpašuma tiesību atjaunošanu uz nekustamu mantu un iznīcināto zemesgrāmatu atjaunošanu, 1. lpp.

⁴⁰ Atbildes uz koreferentu tēzēm pie likumprojekta par īpašuma tiesību atjaunošanu uz nekustamu mantu un iznīcināto zemesgrāmatu atjaunošanu, 1. lpp.

⁴¹ Projekts “Pagaidu noteikumi par pavalstniecību”.

⁴² Uz projekta nav autora vārda, bet norāde uz Ā. Robežnieku atrodama TV: 1954, 1.–2. cet., 4. lpp.

⁴³ Projekts “Noteikumi par Latvijas tiesu iestāžu darbības atjaunošanu un rīcību ar okupācijas varu tiesu spriedumiem”. Bez autora un datējuma. Norāde: “Palabots projekts”.

pārbaudīšanas procedūras, kā arī nosaka okupācijas laikā funkcionējušo iestāžu un to arhīvu pārņemšanas kārtību. Vispārējs princips ietverts projekta 4. punktā: “Okupācijas varas tiesu spriedumi, lēmumi un rīkojumi, kas pamatoti uz okupācijas varas izdotiem tiesiskiem priekšrakstiem un runā pretīm vispāratzītām cilvēku tiesībām un Latvijas tiesību garam, nav spēkā.”

N. Lancmaņa izstrādātais projekts “**Likums par īpašuma tiesību atjaunošanu uz nekustamu mantu un iznīcināto zemesgrāmatu atjaunošanu**”, kā arī projekta anotācija “Motīvi pie likuma projekta par īpašuma tiesību atjaunošanu uz nekustamu mantu un iznīcināto zemesgrāmatu atjaunošanu” un “Atbildes uz koreferentu tēzēm pie likumprojekta par īpašuma tiesību atjaunošanu uz nekustamu mantu un iznīcināto zemesgrāmatu atjaunošanu” risina nekustamo īpašumu denacionalizācijas jautājumu, ko, kā uzskata projekta autors, īpaši apgrūtinās kara un okupācijas laikā notikusī zemesgrāmatu iznīcināšana (TV lappusēs vairākkārt izskan aicinājums vākt ziņas par to, kas noticis ar zemesgrāmatām un vai tās kara nogalē ir izdevies izglābt un paslēpt).

N. Lancmaņa projekta pamattēze: “1. No okupācijas varām traucētās īpašuma tiesības uz nekustamu mantu Latvijā ar šo likumu, zemāk minētā kārtībā, tiek atjaunotas tajā stāvoklī, kādā tās bija 1940. g., pārņemšanas dienā no okupācijas varas. 2. Vēlāk, okupācijas laikā, notikušās pārgrozības un noslēgtie darījumi ar nek.m. paliek spēkā, ciktāl tie nerunā pretīm Latvijas likumiem un Latvijas likumu garam.” Projektā aplūkota procesuālā kārtība, kādā īpašuma tiesības atjaunojamās: šim nolūkam “uz laukiem izved apriņķa Z. Ier. Komitejas, bet pilsētās pašvaldības šim nolūkam ieceļ nek.m. reprivatizācijas Komitejas”, kas īpašumu reprivatizāciju uzsāk “uz savu iniciatīvi, valsts vai pašvaldību iestāžu un amatpersonu ierosinājumu, kā arī uz ieinteresēto privātpersonu lūgumu”. Projekts paredz veikt zemes uzmērīšanu, lai atjaunotu precīzas iepriekšējās robežas (īpaši laukos to sarežģī kolektīvizācijas dēļ sapludinātie īpašumi un nojauktās mājas), piesaistīt zemes ierīcības lietpratējus utt.

Projektam pievienotajos “Motīvos” autors uzsver, ka okupācijas režīma rīcība attiecībā uz īpašuma tiesībām nevar būt radījusi tiesiskas sekas: “Mēs pieņemam, ka īpašuma tbas uz nek-mu m. nekad nav iznīcinātas, bet no komunistiem tikvien traucēta viņu izlietošana, un tādēļ šī likuma uzdevums ir atjaunot šīs traucētās tiesības viņu agrākā stāvoklī. [...] mēs no kom-stu rīcības sekām atzīstam tikai tos jaunradušos stāvokļus, kas atrod pamatojumu arī mūsu likumos un tiesiskajā izpratnē. Pēc tā paša principa apsveramas arī vācu okupācijas laikā radušās pārgrozības.” Būtiski, ka paredzēts atjaunot visas īpašuma tiesības – neatkarīgi no tā, vai īpašnieki ir pieteikušies: “Nevar būt runas par īpašuma tiesību atjaunošanu tikai tiem, kas to vēlas: jāatjauno zemesgrāmatas, kas aptver visu zemi bez izņēmuma”; “Rēķinoties ar mūsu dzīves sajukumu, ko radījis komunistu iebrukums, komiteja pati pēta visu, kas viņai pieejams, neapmierinoties ar formālo pieeju tiesību atjaunošanai.”

Kopsavilkums

1. Tieslietu nozares lietpratēju kopa bija daļa no LAK EC ieceres apvienot sabiedriski aktīvus latviešu trimdiniekus, lai veiktu priekšdarbus Latvijas valsts, konkrētāk – tieslietu sistēmas, darbības atjaunošanai.

2. Kopas dalībnieku mērķis bija radīt priekšnoteikumus tiesiskas un demokrātiskas valsts iekārtas efektīvai atjaunošanai Latvijā, kad tai izdotos atbrīvoties no padomju okupācijas. Kad bija pagājuši 10 gadi pēc Otrā pasaules kara, Tieslietu nozares lietpratēju kopas dalībnieki vāca ziņas par trimdā dzīvojošajiem juristiem un ierēdņiem, kas varētu atgriezties un strādāt Latvijā pēc okupācijas beigām, izstrādāja tiesu sistēmas un ieslodzījuma sistēmas atjaunošanas plānus, gatavoja agrāko likumu spēka atjaunošanas kārtību, izstrādāja okupācijas laikā pieņemto tiesas spriedumu atzīšanas kritērijus, likumprojektus īpašuma tiesību atjaunošanai u. c.
3. Tieslietu nozares lietpratēju kopa izdeva iekšējai lietošanai paredzētu biļetenu “Tieslietu Vēstnesis”, kas kopā ar Zviedrijas arhīvā saglabātajiem kopas dalībnieku izstrādātajiem likumprojektiem liecina par trimdas juristu skatījumu uz okupētās Latvijas starptautiski tiesisko stāvokli un pareizākajiem veidiem, kā atjaunot demokrātiskas un tiesiskas valsts iekārtu pēc okupācijas beigām.
4. Zviedrijas arhīvā atrastie materiāli nav tikai vēstures liecība un apliecinājums aktīvāko trimdas tiesībnieku izpratnei par jurista morālo un profesionālo pienākumu krīzes situācijā rīkoties tiesiskas un demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzībai (vai atjaunošanai). Iepazīstoties ar “Tieslietu Vēstnesi” un minētajiem likumprojektiem, mūsdienā Latvijas juristam rodas arī iespēja salīdzināt trimdas juristu skatījumu ar Latvijas neatkarības un tiesiskās iekārtas atjaunošanas faktisko norisi 40 gadus vēlāk – 20. gadsimta 90. gados.

Autores piezīme: Citātos saglabāta oriģinālajos tekstos lietotā valodas izteiksme un rakstība.